

Zapiski

† Dr. Avgust Žigon

Dom in svet čuti dolžnost, da se vsaj sedaj spomni smrti sotrudnika dr. Avgusta Žigona, ki je umrl lani 15. julija. Ne samo kot odličnega prešernologa, ki je s strastjo pravega znanstvenika zbiral gradivo za spoznavanje skrivnostne umetnosti našega največjega pesnika, temveč predvsem kot svojega sotrudnika, ki je v naši reviji priobčil nekaj svojih najtehtnejših študij.

V zadnjem zvezku Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo (XXII, 3—4, 140—142) je napisal pokojnemu znanstveniku v spomin lepo oznako njegovega življenjskega dela univ. prof. dr. Fr. Stele, eden izmed izvrševalcev njegove oporoke. Dokler ne bo dovršen Slovenski biografski leksikon, bo treba v tem članku iskati podatkov o njegovem življenju in delu ter tudi vrednotenja njegovega dela. Tam so tudi življenjski podatki, ki jih tukaj ne bom ponavljal.

Njegovo znanstveno delo pa je bilo tesno povezano z osrednjo

postavo našega književnega življenja: s Prešernom, o katerem je bil prepričan, da nam nudi »še dela za sto let«. Še posebej pa je bilo njegovo ime povezano z metodo, s katero je hotel priti Prešernu umetniku do dna, namreč s priznavanjem formalne arhitektonike v umetnostnih likih, s katero je hotel spoznati notranje umetnostne zakone in duhovno-vsebinske poudarke Prešernovih pesnitev. Ta metoda, o kateri sumi dr. Stele, da je dobil pobude zanjo pri umetnostni in klasično filološki disciplini — ne v slavistiki — je dosegla svojo največjo uveljavljanje v njegovem življenjskem delu, ki pa je ostalo — kot mnogo njegovih zasnov — torzo, namreč v Prešernovi čitanki (napisani in tiskani pred svetovno vojsko — 1914 — izišli pa po njej 1922., 1925. leta). V njej je Prešernove poezije iz l. 1847 razložil z vidika take arhitektonike.

Ne mislim tu načenjati znova problema arhitektonike, ki je pri nas našel svoje pretirane pristaše (Puntar), pa tudi odločne kritične

nasprotnike (Kidrič), in tudi ne navajati ostalega Žigonovega dela. Omejiti se hočem samo na omembo njegovega dela v naši reviji, v katero je stopil leta 1905 s studijo »Lelj — moj krmar«. Prav ta studija je prva, ki načenja njegovo poznejše osrednje prizadevanje za dokaz zavestne arhitektonike v Prešernovem ustvarjanju. V njej ni samo iz vsebine dokazoval proti Pintarju in Ozvaldu svojo teorijo, da je Čop eno in isto s Prešernovim Leljem in Palinurjem, da je Lelj slovansko ime za boga ljubezni Amorja in Palinur Enejev brodnik, ki je utonil v morju, temveč je v potrdilo te misli dokazoval tudi iz vse arhitektonike pesmi v spomin Matiju Čopu in iz vseh pesmi, njemu posvečenih. (Tu je tudi prvič priobčen Medvedov pesniški prevod Dem Andenken an Matthias Čop. V l. 1914. je v studiji zasledoval zgodovinski razvoj Prešernovih metrov, ter je za metrum Luna sije našel predlogo že v trubadurski liriki pri opatinji Harrad von Lansperg iz l. 1195. Pozneje jo je uporabil tudi A. W. Schlegel (Lob der Thränen) 1811, od koder je prišla k Prešernu. Torej je dokazal starost najmanj 600 let! — Toda s posebno monografijo je hotel pozneje priti na jasno o bistvu decime in glose, dveh španskih pesniških vrst, ki pa imata svoje zarodke že v italijanskem preporodu pri Danteju in Petrarci. Napisal je obširne studije v naši reviji l. 1914 in l. 1915, ugotavljajoč vse razvojne stadije te pesniške zvrsti (iz kvadre v oktave in iz kvintilje v decime) ter njihovo glavno arhitektonsko pravilo — simetrijo. V drugem delu pa se je ozrl na razvoj teh dveh španskih form v Čopovi akademiji, to je pri Prešernu, ki je v španski meri hotel pisati tudi tragedijo. Še v studiji o Prešernovi zdravici (DS 1925) je s pomočjo formalne analize ter arhitektonske problematike dognal njeno prvotno obliko, ter jo tudi stvarno dokumentarično dokazoval s faksimilom Prešernovega rokopisa Zdravice. To bi bile glavne Žigonove razprave, ki se tičejo arhitektonike v Prešernovi poeziji, k njim bi prišel še formalno analizo Pre-

šernove pesmi Lepa Vida, katero je prav Žigon na podlagi formalne dognanosti izločil iz vrst narodnega pesništva ter jo prisodil v Prešernovo visoko pesništvo. Primerjave z drugimi zapisi (Smoletovim, Vrazovim itd.) to samo potrjujejo. Ta članek (DS 1925) ob priliki 75letnice smrti pesnikove, ima pa tudi že veljavo objave novih dokumentov, ki jih je začel v Domu in svetu objavljati tega leta z Zdravico, kajti priobčil jo je v faksimilni reprodukciji (Prešernov rokopis!).

V drugih člankih je prinašal vedno novo, nadvse zanimivo, s skrupulozno natančnostjo prepisano ter od vseh strani s svojstvenim slogom obdelano gradivo za poznavanje Prešerna, predvsem pravo monografijo o cenzurah vseh zvezkov Kranjske Čbelice l. 1926. Z uradnimi dokumenti je zasledoval vse instance tedanje predmarčne cenzure s pogledom na ugodno ozir. neugodno rešitev dovoljenj za Čbelico tako na Dunaju (Kopitar), kakor doma v Ljubljani (Čop). Orisal je boj ob njih ter poudaril Prešernov oz. Čopov program, ki je izražen v Novi pisariji, kar je bilo največje kulturno dejanje v tedanjih razmerah. Tak zanimiv dokument, ki naj pokaže slab vpliv janzenizma na Slovenskem, proti kateremu se je končno uprl — še 10 let po Prešernu l. 1843 — celo škof Wolf, je priobčil DS leta 1930 v Prispevku k Zhebelični dobi. Prav tako je objavil tudi spomine na Prešerna, stavb. svetnika Potočnika, umrlega l. 1892 v 82. letu (DS 1925), ter nemški dnevnik pesnice Lujize Pesjakove, hčerke Prešernovega prijatelja Crobatha (DS 1933), iz katerega se vidi, da je Prešernova pesem An eine junge Dichterin resnično posvečena Luziji, pa tudi Peruzzi-ju, ki jo je k pesnikovanju vnel. Novi prispevki (DS 1936) ter še nenatisnjena Prešernova pesem (DS 1917) sta pa med drugim dva primera Žigonove polemične žile, ki udari ob nepoznanju teksta Prešernovega ali ob domnevni izgubi dokumentov o njegovem problemu.

Pa tudi o drugem svojem velikem človeku, ki ga je s prav tako vest-

nostjo raziskaval, o Levstiku, je v DS objavil vrsto gradiva, nanašajočega se zlasti na razmerje med njim in Erjavcem, kakor se kaže v njunih pismih (DS 1932). Seveda je v osvetljenju teh dveh oseb zajeta tudi vsa tedanja problematika dobe in razmer, ki jih je Žigon poznal v zakulisni obliki kot malokdo. Predvsem se to jasno vidi iz razprave Levstik o Vodniku (DS 1932), kjer je videti ves napor Levstikov za sodobno, na dokumentih grajeno izdajo Vodnikovih pesmi, ter njegov spor z Matico.

Te in take rezultate je dalo Žigonovo delovanje pri Domu in svetu. Tičejo se predvsem Prešerna in dokumentov njegove dobe, zlasti še boriteljstva Čopove akademije za rast slovenske kulture po zgledu romantičnih sistemov ter — notranje, formalne dognanosti in smiselnosti Prešernove gradnje. Kakor je v eni smeri bil izrazit literarni zgodovinar realističnega kova, ki gradi le na tvarnih dokumentih, poglobljajoč se v dobo, je vendarle zbiral samo take dokumente, ki imajo zvezo s kakšnim Prešernovim delom. Z gradivom je pripravljajl samo okvir postanka umetnine, kateri je šele hotel priti do samega estetskega in miselnega središča — po formalni analizi, po spoznanju in dokumentiranosti umetnih sestavin, arhitektonskih stopnjevanj. V tem je bil idealistični kritik, sledeč umetnostno-zgodovinski formalni analizi proporcev. Tako je tudi njegovo delo dvojne cene: gotovo je prinesel in odkril mnogo dragocenih dokumentov o Prešernu in njegovi dobi, in mnogo jih je morda še neizrabljenih v zapuščini. Kar se pa tiče njegove arhitektonike, je vprašanje bolj sporno glede na celotni obstanek njegovih teorij, obveljalo pa bo njegovo gledanje, da je treba vzeti pesem kot pesem, to je kot formalni izdelek umetniško oblikovanega čuta. In le ta naj bo podlaga za merilo o Prešernu — umetniku. Že on je s svojimi analizami odkril površnim očem mnogo skrite lepote in graditeljske veličine Prešernovega pesnenja ter s tem prišel bliže k objektivni umetniški vrednosti pesmi

same kakor pa z ugotavljanjem vznika iz biografskih podatkov. V tem pogledu je bliže sodobnim umetnostnim kritikom, ki jemljó zopet za podlago besedno umetnino samo ter puščajo vnemar sociološke probleme, ki so za umetniško vrednotenje drugotnega pomena, dasi so za poznanje umetnika — človeka prvenstvene cene. In Žigon je raziskoval problem Prešerna — umetnika.

Tako je tudi v tem delo Avgusta Žigona gotovo plodno, dasi potrebuje marsikaj korektur, ki so jih naši prešernoslovci deloma že napravili.

T. D.

Pesnik umrlih bogov Dimitrij S. Merežkovskij.

Lani 10. decembra je umrl v Parizu veliki ruski pisatelj, emigrant, Dimitrij Merežkovskij, star 76 let.

Književni razvoj Dimitrija Merežkovskega, tega svojskega ruskega pisatelja, je prav zanimiv. Začel je kot pesnik z zbirko Simboli, prešel h književni kritiki in jo poglobil s filozofijo, nadaljeval z dramami in zgodovinskimi romani, kasneje pisal romansirane biografije in obširne filozofsko-literarne traktate, se nazadnje poglobljajl v religiozna, mistična razglabljanja, pisal svojevrstne biografije katoliških svetnikov in zaključil z obširnim delom o Danteju, ki ga je izdal l. 1939. Kot pri malokom, je bila kritika zanj v zadregi, kam naj ga uvrsti. Simbolist — realist svete telesnosti, — mistik — bolj literarni kot resnični, to je nekaj grobih oznak, ki mu jih pridajajo.

Bil pa je še nekaj, kar se ne sme zamolčati, če hočemo doumeti njegovo delo: najpomembnejša žrtev racionalizma 19. veka, tistega racionalizma, ki ga je zaplodila Montaignova skepsa. Poudarjam žrtev, kajti tega racionalizma se je vseskozi skušal otresti, kar se mu pa kljub njegovim mističnim težnjam ni nikoli docela posrečilo. Bil je večji razumar kot umetnik, imel je veliko več duhovite konstruktivne sile literarnega oblikovanja kot prave ustvarjalne intuicije.